

Катерина Василів-Сидоренко

БЛАЖЕННІШИЙ МИТРОПОЛИТ ІЛАРІОН У МОЇХ СПОГАДАХ¹

*Катерина ВАСИЛІВ-СИДОРЕНКО,
Торонто, Канада*

■ Блаженніший Митрополит Іларіон у моїх спогадах

Після розгрому Річ-Посполитої Польщі, у вересні 1939 р., Холмщина і Підляшшя опинилися у так званому Генерал-Губернаторстві, утвореному німцями. Церковне життя православної Церкви, після польського гніту, почало оживати. Зорганізувалося Холмсько-Підляське Духовне Правління, з осідком у Холмі, на чолі з протопресвітером о. Іваном Левчуком, дядьком могого батька, о. Йосипа Василіва. Вся праця о. Івана Левчука була спрямована за повернення Холмського Катедрального Собору, Різдва Пресв. Богородиці, православним українцям, після 20-літньої займанщини католиками-поляками. Усі старання увінчалися поверненням Собору з усіма будівлями на Святій Данилової Горі.

Наша родина прибула на Холмщину весною 1940 р. з Волині, втікаючи від чергових допитів батька в НКВД. Священників на Холмщині бракувало після нищення церков поляками у 1938 р. Були вбивства священників і переселення в невідоме... Протопресвітер о. І. Левчук призначив могого батька настоятелем церкви Воздвиження Чесного Хреста, у селі Жмудь, 20 км. від Холма, у напрямку на Грубешів. У Холмі була заснована Державна Гімназія з українською мовою навчання і, з початком вересня 1940 р., я вже вчилася у 4-ій класі, маючи 14 років.

Зближався жовтень і золота осінь прикрасила Данилову Гору, а на ній Собор Різдва Пресв. Богородиці. Собор був уже очищений від польської займанщини і готувався до зустрічі Архимандрита Іларіона, в мирі д-ра Івана Огієнка. Архимандрит Іларіон мав прибути зі Свято-Онуфріївського монастиря, у Яблочині, щоб прийняти Св. Хіротонію і наречення на

¹ Збережено орфографію авторки

єпископа Холмсько-Підляського. Протопресвітер о. І. Левчук приклав усіх зусиль до звеличення цієї зустрічі і трьохденних святкувань, 18, 19 і 20 жовтня. Княжий город Холм ожив, замайорили українські прапори. Прибуло до Холма майже все Холмсько-Підляське Духовенство, делегації від різних українських установ і організацій, місцеві вірні та з дальших сіл і міст. Зустріч Архимандрита Іларіона відбулася 18 жовтня біля 5 години вечора.

Учні гімназії двома рядами обставили дорогу, починаючи від сходів на Данилову Гору, і аж до головних дверей Собору. Ряди були сформовані за клясами, починаючи від найнижчих, і мені припало місце відразу понад сходами. З мого місця я нараз побачила, як зближалася процесія у складі Духовенства, на чолі з протопресвітером о. І. Левчуком. Оподалік був і мій батько—о. Йосип. Ішли іподиякони, хор і вірні. Усі зупинилися недалеко від сходів, а по сходах підіймався у чорній мантії і клобуці Архимандрит Іларіон. Пролунали дзвони і спів, посипалися квіти. Виголошено привіт і Архимандрит Іларіон в оточенні Духовенства подався до Собору.

На другий день, 19 жовтня, під час Св. Літургії відбулося наречення Архимандрита Іларіона на єпископа Холмсько-Підляського. 20 жовтня відбулася Св. Хіротонія, присяга усна і на письмі, берегти Догмати і Канони Святої Вселенської Православної Церкви, і облачення в архиєрейські ризи.

Після цих величних, незабутніх трьох днів, релігійно-культурне життя Холмщини і Підляшшя поплило новим руслом. Українська мова стала богослужбовою у всіх церквах. У перекладі Владики Іларіона друкувався українською мовою молитовник, Акафіст Пресвятій Богородиці перед її Чудотворним Образом Холмським.

Засновано Духовну Семінарію і на виклади могли ходити, в міру часу, гімназисти. Я слухала виклади логіки. Відбувся величавий концерт колядок і щедрівок у виконанні гімназійного хору, в якому і я співала. В програмі концерту я читала доповідь про "Різдвяні звичаї", а по прочитанню підійшла до Владики Іларіона під благословення.

Кожної неділі усі гімназисти йшли організовано до Собору,

на архиерейське Богослуження. Співав архиерейський хор із частю багатьох гімназистів.

Владика відвідував поокремі парафії, особливо на храмові свята. Я з нетерпінням чекала 27 вересня, Воздвиження Чесного Хреста, і випрошувалася у директора гімназії, щоб поїхати до Жмуді, до батьків, зустрічати Владика квітами і святкувати разом Храм, бути на храмовому обіді з Владикою і з батьками.

У правій наві Собору, недалеко від вівтаря, у підлозі, виднів круглий камінь, який зачиняв вхід до підземелля Собору. Було відомо, що у підземеллі поляки допустилися святотатського, руйницького чину. Порозбивали давні, ще з княжої доби, домовини, серед них домовину Князя Данила, порозкидали тлінні останки. Владика Іларіон зарядив упорядкувати це наше історичне, святе місце. Одного пообіддя, осінню 1941 р., Владика спустився по драбині у підземелля в оточенні кількох священників, диякона, невеликого хору і бажаючих гімназистів. По цей день я переживаю ту хвилину, коли у темному підземеллі, тільки при світлі свічок і лампади, та запахові кадильного диму, пролунали молитовні слова панахиди. Пронісся тихий зворушливий спів "З надгробного ридання співаючи пісню—Алилуя, Алилуя, Апилуя". І на закінчення "Вічна пам'ять" та палка релігійно-національна промова Владики.

З наближенням німецько-радянського фронту, літом 1944 р., Владика Іларіон залишив Холм, а наша родина—Жмудь. Наші дороги частинно були однакові, почерез Криницю, а тоді розійшлися. Наша родина опинилася в Німеччині, у таборі для переселенців. Владика знайшов пристановище у Швейцарії.

Щойно у 1948 р. батько пов'язався листовно з Владикою, Тоді було рішено емігрувати до Канади. Владика Іларіон приїхав скоріше від нас до Канади, до міста Вінніпегу, де був влаштований при Соборі Св. Покрови, в юрисдикції єпископа Богдана, у Америці. Наша родина прибула до Канади у серпні, 1949 р., почерез старання молодшої сестри, яка відбувала річний контракт на текстильній фабриці у місті Гамільтоні.

Після приїзду до Гамільтону, батько пов'язався з Владикою і до тижня часу отримав призначення на фермерську парафію, до Курок, у Саскачевані. Згодом був перенесений до міста Ріджайни.

Батько сослужив з Владикою в Соборі Св. Покрови у Вінніпегу у березні 1950 р., при освяченні дзвіниці і дзвонів, і був нагороджений саном протоієрея. Владика відвідував нас у Торонті у жовтні 1950 р. Після упокоєння батька, у 1964 р., Владика не забував нашу сім'ю, надсилав нам свої книжки, журнал "Віра й Культуру".

Коли народився наш син і ми назвали його у пам'ять св. Василька—Князя Ростовського (пам'ять 17 березня), мій дружина, мистець Петро Семенович, звернувся до Владики листовно, запитуючи про життя св. Василька. Владика відповів вияснюючим листом і цей лист зберігається у синовій сім'ї.

Мої думки часто летять на Холмщину, батьківщину мого батька. Летять до Холма, і роки 1940-1944 оживають у моїх спогадах. Я на Даниловій Горі, я у Соборі. Я неначе чую знов, давно почуті слова, виголошені Владикою з амвону, з архиєрейським смиренням і побожністю—"Служити народові—то служити Богові!". Ці слова стали наріжним каменем для нашої родини на еміграції. Ці слова допомогли мені і Петру Семеновичу виховати наших дітей, Василя і Галину.

(за ж-лом Віра й культура. — 2008-2010. — Ч. 15. — С. 310-313)